

Szerzetes az elmeorvosnál¹

Egy orvosi diagnózis jelentősége a Pásztor-féle hagyatékban

A magyar ajkú görög katolikusok egyik legnagyobb jóttevőjüknek Pásztor Árkádot tartják, aki renden kívüli szerzetesként a 19-20. század fordulóján az ország határain túl is ismert és népszerű volt. Ennek okai részben a nép ajkán terjedő csodás gyógyításai és éleslátó jóvendölései voltak, de hozzájárult ehhez az is, hogy közösségével olyan gazdaságot műveltek és működtettek, amelynek méretei alapján az egykori bazilita szerzetes a kor hazai nagybirtokosai közé tartozott. A kétezer holdas birtok, a hozzá tartozó gépekkel, berendezésekkel, épületekkel jelentős évi készpénzbevételt jelentett, amiből folyamatosan több száz embert láttak el étellel és szállással. Ráadásul a vagyon időről időre gyarapodott a hozzáértő gondoskodásnak köszönhetően. A birtok, és a vagyon azonban az áldás mellett átok is volt, hiszen emiatt folyamatos támadásoknak volt kitéve az idősödő pap. Már a baziliták rendjéből is azért zárták ki, mert nem volt hajlandó a rend vezetőinek átengedni a hosszú évek alatt gyűjtött értékeket. Sokáig sikeresen ellen tudott állni a korabeli bal liberális sajtó és egykori rendje támadásainak, ám 1913-ban összehangolt támadássorozatot indítottak ellene. A Homa Joachim vezette rend valamennyi, területileg illetékes polgári bíróságon keresetet indított ellene, hogy ennek során elpereljék vagyonát. A támadás nagyon komolyan és kimenetelét tekintve kiszámíthatatlannak tűnt annak ellenére, hogy a „kegyes atya” ekkor már külön pápai engedély mellett gondolhatta gazdaságát. Éppen ezért olyan megoldást keresett, amelyben megtartva hitét, a birtokokat is együtt tudja tartani, és tovább gondoskodhat a hozzá csatlakozottakról. Miklósy István, a hajdúdorogi egyházmegye első püspöke nyújtott ebben segítséget. Egyrészt ígéretet tett arra, hogy a vagyont és a közösséget egyben tartja, ha az egyenes ági leszármazottal nem rendelkező Pásztor, a püspökségre hagyja azt, másrészt pedig a jogi támadások ellen tanácsokkal, jogi képvisellel, és híres, precedensnek számító peranyagok beszerzésével igyekeztek hatékony támogatást biztosítani számára a bíróság előtt. A hagyatékot pedig írásos formába öntötték, elsőként 1913-ban, amit aztán számos alkalommal módosítottak. Azt azonban szinte biztosra lehetett venni, hogy ha valamilyen oknál fogva a legkisebb hiba is becsúszik az örökösödési eljárásba, akkor azt biztosan megtámadják a csernekhegyi baziliták. Éppen ezért nagyon körültekintően jártak el nemcsak jogi vonatkozásban, hanem még azon túl is. Ilyen esetekben szinte bevett dolognak számított, hogy az a fél, aki nem ért egyet a végrendeletben foglaltakkal azonnal kétségbe vonja az örökhagyó beszámíthatóságát. Erre ebben az esetben is lehetett számítani, ezért Árkád atya saját kérésére elmeorvosi vizsgálatnak vetették alá, amelyből egy rendkívül érdekes jelentés készült, amelynek

¹ A cikk a Hajdúdorogi Püspöki Levéltárban és az Esztergomi Prímási levéltárban végzett kutatásokon alapul. Megjelent a Göröghatolikus Szemle 2013. májusi számában.

szövege ma is megtalálható a püspökség levéltárában. A dokumentum azért is fontos az utókor számára, mert a sok-sok levéltári anyag mellett talán az egyetlen olyan hiteles okirat, amelyből a már életében legendává váló papot esendő emberként is megismerhetjük. Ezáltal közelebb kerül hozzánk, és úgy érezhetjük, hogy nem csak mítosz ő, hanem valóság is. Egy közülünk.

A vizsgálat idején 71 éves volt, és az orvosok szerint „korához képest erőteljes és viruló egészségű egyén benyomását teszi úgy, hogy külseje fiatalabb korúnak tünteti őt fel”. Egyébként középtermetű, erőteljes testalkatú emberként jellemzik, aki mindenféle fizikai koordinációs gyakorlatot könnyedén végzett el a szakemberek kérésére. Nem csak szakorvosi adatokat tettek közé ebben a vizsgálati anyagban, hanem arról az összbenyomásról is írnak, amelyet szemtől szemben váltott ki a személyes találkozás során. E szerint kifejezetten intelligens arckifejezésű ember volt, akinek „testtartása egyenes, mozgásai szabatosak” voltak. A hozzá intézett kérdéseket nagyon gyorsan fölfogta, és rövid, de pontos, kimerítő feleleteket adott rá. Olyan ember volt tehát, aki nemigen szerette a fölösleges mellébeszélést, és ragaszkodott a konkrétumokhoz, ugyanakkor a továbbiakban úgy írnak róla, mint aki a takarékos megfogalmazás mellett széles szókinccsel rendelkezett, amivel hibátlanul tudta magát kifejezni. A vizsgálat egyik legérdekesebb része volt talán az, amikor arra kérték, hogy mesélje el bővebben a saját élettörténetét, a saját szavaival. Az irat szerint folyamatosan és összeszedetten adta elő ezt, amin a fentiek alapján nincs is mit csodálkozni, azonban a szövegből az is kiderült, hogy előadásával bevonzotta hallgatóságát a történetbe, és egyfajta izgalmas mesemondássá alakult a szituáció, amelynek során „tátott” szájjal hallgatták az orvosok. Hiszen azt írják, hogy „folyékonyan beszél, érdekesen kapcsolja össze az eseményeket, közben szellemes megjegyzéseket tesz, amelyek élénk megfigyelő és felette éles ítélő képességre vallanak. Emlékező tehetsége kifogástalanul működik úgy a közelebb, mint a távolabb múlt eseményére jól visszaemlékszik. [...] Teljesen tudatában van annak, hogy jelen vizsgálatunknak mi a célja? [...] Elmondja, hogy a pápa Ő Szentségétől megkapván az általa szerzett vagyon feletti szabad rendelkezés jogát, vagyonának legnagyobb részét [...] a görög katolikus egyházmegyére hagyományozta. Szép, habár egyszerű szavakkal adja elő, hogy ezen elhatározásra mely vallásos és hazafias indokok vezették.” Számos olyan jelzővel illetik még az orvosi diagnózisban, amiből egyértelműen kiderül, hogy megjelenése és fellépése még a sokat látott orvosokat is magával ragadta, és nem fukarkodtak a dicsérő szavakkal. Ahogy az összegzésben írják, olyan ember ő, „...ki akaratának szabad elhatározási képességének teljes birtokában van és ki önálló cselekvésre és rendelkezésre teljes mértékben képes.”

Ezzel a vizsgálattal pedig teljes mértékben sikerült még a lehetőségét is megíúsítani annak, hogy valamiféle személyét érintő övön aluli támadással sikerüljön a püspök és a szerzetes megállapodását keresztülhúzni. Számos más területen azonban folyamatosan

igyekeztek az ellenérdekeltek fogást találni. Ezek közül az egyik legkomolyabb az a szerzeti szegénységi fogadalom volt, amelyben a szerzetes lényegében lemond bármiféle vagyon szerzéséről és birtoklásáról. Ez pedig a baziliták rendje szerint jogilag szerzéseképtelenné tette Pásztory atyát. A bíróságon ezzel kapcsolatban is érvek és ellenérvek ütköztek, amelyek jól nyomon követhetők a fennmaradt peranyagok alapján, ám ennek ismertetésére majd csak egy újabb cikkben kerülhet sor.

A kutatás az Európai Unió és Magyarország támogatásával a TÁMOP 4.2.4.A/2-11-1-2012-

0001 azonosító számú „Nemzeti Kiválóság Program – Hazai hallgatói, illetve kutatói személyi támogatást biztosító rendszer kidolgozása és működtetése konvergencia program” című kiemelt projekt keretei között valósult meg.

Endrédi Csaba, történelem Ph.D. hallgató, Debreceni Egyetem